

Noordzijde Wijde Steeg (1686-1832)

Jelle Miedema

Aansluitend op mijn laatste Wommels-bijdrage in Klaaikluten (2011/2:17-27), over huizen ten zuiden van de Wijde Steeg aan de Terp in Wommels, gaat deze bijdrage over een huis ten noorden van die Wijde Steeg. Het bewuste huis, gelegen aan de Trekvaart, had als noordelijke naastleger een smederij en als westelijke naastleger een 'hovinge'. Ten noorden van die hovinge en ten oosten van de smederij, lag een chirurgijnshuis; huizen die hier als naastlegers alleen zijdelings ter sprake komen. De term 'Wijde Steeg', tot heden voor het eerst aangetroffen in 1799, gebruik ik gemakshalve ook voor eerdere tijden.

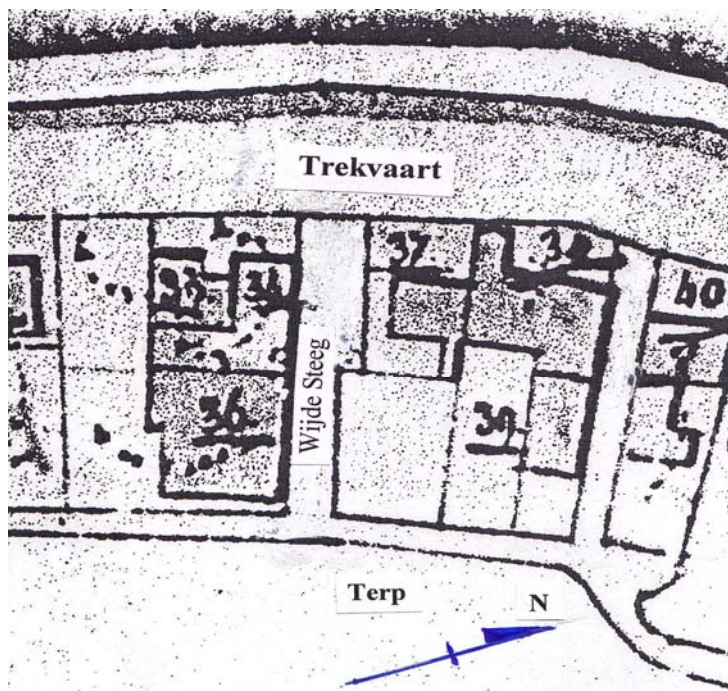
Van erf tot huis

1643: Op de hier besproken locatie, nummer 37 op de kadasterkaart van 1832 (zie kaartje), stond in 1643 waarschijnlijk nog geen huis. Het huis ten zuidwesten van de Wijde Steeg heeft dan de weduwe van Aleph Rieurds als noordelijke naastligger (inv. 46, fol. 324v), maar zij was toen eigenaar van de smederij ten noordwesten van de Wijde Steeg. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat ze ook eigenaar was van eventueel een huis op deze locatie (inv. 46, fol. 324v; volgt).

Aanvulling, toelichting:

- Een steeg wordt vaak niet als naastligger vermeld, maar dat is hier niet aan de orde. In 1643 was hier nog geen steeg, in die zin dat de strook grond direct ten noorden van de (later zo geheten) Wijde Steeg toen nog bestond uit onbebouwde erven; erven van de voornoemde smederij en van een chirurgijnshuis ten oosten van die smederij. Vóór de komst van de Wijde Steeg was hier sprake van een vrije 'gangh'.

1644 -1660: Proclamatieakten ontbreken.

Fragment kadasterkaart 1832, met besproken locatie nr. 37

(Onder voorbehoud)

1664: Een 'huijs met alle t gene daer aen eerd spijcker ende nagelvast is staende binnen Wommels, hebbende den schuire, bij de *vercopersche* aen haer behouden, ten Oosten, *d' heere vaert ten Westen, Douwe Siuerds ten Noorden*, met conditie dat d' *vercopersche* haer mede reserveert den steede aen alle canten vande schuirre, sullende d' copers allenigh hebben den steed voor ende besijden t vercofte huijs, ende den steed tusschen den schuirre ende t' vercofte huijs sullen d' *vercopersche* ende copers gemeen hebben soo nochtans dat nijemant den selve sall mogen behuijsen, bestecken, besetten, maer vrij blijven tot een gangh ende opslagh' (inv. 47, fol. 182v; curs. JM). Naastliggers: De 'herevaert' W, Douwe Siurds N, een schuur O (Z niet aangegeven).

Verkoper: **Grijtie Sibes wed. Mewis Romckes** voor haar en haar kinderen.

Koper: **Pijter Jetses en Hiltie Meyes**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 400 gg.

Aanvulling, toelichting:

- *Voorbehoud*: Omdat het huis aan de Trekvaart ligt en (smid) Douwe Sioerds als noordelijke naastligger heeft, moet het óf ten zuidwesten óf ten noordwesten van de steeg gelokaliseerd worden. Tegen het eerste pleit echter dat het huis daar vooralsnog niet 'past' en tegen het tweede dat het geen 'middelmuur' heeft met smid Douwe Sioerds (volgt, zie hierna bij 1686). Gezien het laatste, is de eerste optie de meest voor de hand liggende.
- 1664: Pijter Jetses te Wommels zegt Grijtie Mevis wed. aldaar de huur op van zijn huis (inv. 47, fol. 27v). Man: Mewis, vrouw: Griet Sibes, 'zij weduwe van de kuiper, *belijdenis* 13 april 1662' (Lidmaten kerk Wommels Hidaard).
- Pieter Jetses (vrouw niet vermeld): '*belijdenis* 16 december 1660', lid 1679 [en] 1686 'met vrouw' (lidmaten kerk Wo-Hi). Pieter Jetses, van Wommels, tr. 1^e Wo 5.2.1660 Hiltie Meies van Wommels en 2^e Wo 18.5.1684 Tytie Sjoerts.¹

1668: Huis nr. 34 (op de kadasterkaart van 1832) heeft in 1668 grietman Grovestins tot noordelijke naastligger, terwijl huis nr. 36 dan 'Jan Martens bewoonde huijsinge' als noordelijke naastligger heeft.

Aanvulling, toelichting:

- Terwijl het eerste mogelijk betekent dat bij toenemende bebouwing door juist de grietman een ruime doorgang tussen de Terp en de Trekvaart veilig moest worden gesteld, betekent het laatste met zekerheid dat het stuk grond tussen de nr. 36 en nr. 39 (ongenummerd op de kaart van 1832) in 1668 nog niet was bebouwd. Het was de hof of stede bij huis nr. 39, toen bewoond door Jan Martens. De laatste was chirurgijn, later opgevolgd door o.a. Bernardus Schotanus (zie onder 1686).

1685: Folkert Sippes (x 1677 Aeltie Gerbens) is zuidelijke naastligger van bovenvermeld chirurgijnshuis.

Aanvulling, toelichting:

- We kunnen alvast aannemen dat: a. het erf van nr. 37, eerder behorend bij nr. 38 (de smederij), werd bebouwd tussen 1668 en 1686, en b. toen de hof van nr. 39 bij nr. 37 werd gevoegd (volgt).

---

¹ In 1648 vindt scheiding van bezit plaats tussen Hiltje Meijes (x 2^e Pijter Jetses) en haar kinderen bij wijlen Lolcke Sipckes. Curator over de kinderen is dan hun grootmoeder Magdalena Jans wed. Meije Jans te Bolsward, die verklaart aan Hiltje Meyes verkocht en overgedragen te hebben 'de huijsinge ende stede cum annexis bij de gerequireerde bewoont, in voegen sij d' selve in haer weduwe staat van Douwe Rieurds cum uxore in cope vercregen heeft' (d.i. een nader huis dan het onderhavige). De koopsom inclusief inboedel is 560 gg, 'waer toe noch voor partijen te goede is aan Rinnert Wijbes cum uxore tot Wommels volgens *reversael brieff* op de huijsinge ende ontruiming cum annexis waer Lolcke Sipckes verstorven is de S^a van een duijsent (...) goltgl., in welke posten de (...) de weduwe bij ja en nee in ede plaats' (inv. 29, fol. 165 akte dd. 20.10.1649). Hilcke/ Hiltie Meyes van Wommels tr. Wonseradeel 8.5.1624 Lolcke Sipkes van Lollum (website Tresoar).

1686: Een 'huisinge ende stede sampt hof boomen ende plantagie', bezwaard met 4 st. jaarlijkse grondpacht aen de pastorie. Met een hek of 'steckettinge staende op te rojenge van de plaetse tot de voorgevel toe bij de copers alleen te onderhouden. Ende tot aen de faerts wal een treed buiten de voorgevel waar het de cooper vrij sal staen om een staket te mogen setten & onderhouden met de wal van sijn plaetse', hebbende het 'steenen padt ofte pastorije' (de Terp) ten Oosten, *de verkopers zelf ten zuiden* 'mits dat de coopers den frijen uitgang over de vercopers plaets sullen genieten, *den gemenen heere vaert ten westen, ende Douwe smids huisinge met een middelmeur gescheiden die elx voor de helfte toe compt & onderhouden moet worden, alsmede mr. Barnardus huisinge ten Noorden ten naesten*, des dat Douwe Smidt & mr. Barnardus de frije reparatie tot haer huisinge opte vercofte plaets sullen holden & genieten ende lecht scheppen maer geen fensterslagh hebben opte vercofte plaets' (inv. 48, fol. 68v; curs. JM).

Naastliggers: De Trekvaart W, Douwe Sieurds en mr. Barnardus (Bernardus Schotanus) N, de Terp O, de verkopers Z.

Bewoners: Niet vermeld.

Verkopers: **Folkert Sippes**, mr. cuiper en **Aeltie Gerbens**, e.l. binnen Wommels.

Kopers: **Evert Jans en Antie Johannis**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 200 carg.

Aanvulling, toelichting:

- Er moet hier een huis aan de noordwestzijde van de (latere) Wijde Steeg zijn bedoeld, want er is sprake van een mandelige muur met noordelijk Douwe Sioerds. Bovendien, verkopers en *tegelijk* zuidelijke naastliggers Folkert Sippes en Aaltje Gerbens zijn in 1686 inderdaad eigenaar een huis ten zuiden van de Wijde Steeg (het koopmanshuis aan de Terp, waarvoor niet 4 maar 6 stuivers grondpacht moest worden betaald).
- Bij het hier besproken huis behoorde aan de zuidzijde, met een hek afgescheiden van de (latere) Wijde Steeg, een smalle reep grond lopende tot aan de Trekvaart. Richting Terp hadden de eigenaars van dit huis recht van overpad over het overige deel van de Wijde Steeg.
- Ik neem aan dat a. de grondpacht moest worden betaald voor de bedoelde 'hof en plantagie', d.i. de grond ten zuiden van nr. 39 en b. ten oosten van dat hof, d.i. *op* de plek van nr. 39, destijds ook een huis stond (mogelijk een winkel, volgt t.z.t.).

1692: Evert Jans 'gecofte huijsinge' is zuidelijke naastligger van de smederij (inv. 48, fol. 177).

Aanvulling, toelichting:

- 1661: Een Evert Jans van Jorwerd tr. Jorwerd 13.10.1661 Antie Johannes van Jorwerd. Hij wordt daar op belijdenis gedoopt 21.2.1662 en laat op 14.12.1662 een dochter Aeltie dopen.
- 1698: Evert Jansen is pachter van Wommels stem 20 (Van der Meer 2004:203).

1695: Een 'huijsinge, loodse, ende steede, sampt hoff boomen, ende plantagie met stakettinge', bezwaard met 4 st. grondpacht aan de pastorie en belast met huur à 8 carg. tot mei 1697 (...), 'staande op de rojenge aan de voorgevel toe, bij den cooper alleen te onderhouden, ende voor de voorgevel tot aan de vaartswal, een treed buijten de voorgevel, welcke den cooper vrij sal staan om een staket te mogen setten, en onderhouden, met de wal van sijn plaats (...) gelijk het selve in tijds in coop becomen is van Folkert Sippes cum uxore, ende nu bij Pijtter Jetsis cum uxore wort bewoont, die daar aan nu maij aanstaande 1697 acht jaren huireringe is competerende, jaarlijks voor acht car: gls te huier, die den voors. coper aen hem reserveert, in voegen dat den cooper den voors: huijsinge bij betekeninge ende overleveringe deses sal ontvangen, ende onderhouden sonder voors: huierpenningen te genieten' (inv. 48, fol. 264v).

Naastliggers: Niet vermeld.

Bewoner: **Pijtter Jetses cum uxore** (x 2e **Tytie Sjoerds**).

Verkoper: **Evert Jans cum uxore**, mede tot Wommels

Koper: **Sijmon Tiercks**, mr. timmerman te Wommels.

Koopsom: 100 carg.

Aanvulling, toelichting:

- De koop prijs is in 1695 gezakt tot 100 carg., maar is in 1710 weer ruim het dubbele. De nieuwe eigenaar is timmerman en kan dus het huis hebben opgeknapt of uitgebreid.
- Op 25.1.1685 laat een Pieter Jetzes te Wommels (die van 1664?) een dochter Eelth (Eeltie?) dopen (moeder niet genoemd).
- Siemon/Siemen Tiercks van Dronrijp tr. Wo. 8.3.1668 Jeltie Doedes (wed. Albert Ipes), (zie ook *Klaaikluten* 2007/2:10, 12). Sijmon Tiercx was behalve mr. timmerman ook taxateur.²
- 1710: Lieuwe Ypes huisman te Wommels is 250 carg. schuldig aan Sijmon Tjercks 'holt copen en mr. timmerman' aldaar (inv. 65, fol. 64).

1710 (februari): Een 'huisinge hovinge bomen en plantagie, sampt stakettinge om geseide hovinge staande welke alleen bij de copers moet worden onderhouden', mei 1710 vrij van huur. Bezwaard met 4 st. jaarlijkse grondpacht en belast met het onderhoud van de middelmuur met Sjoerd Douwes, elk voor de helft (inv. 49, fol. 130v).

Naastligger: Sjoerd Douwes (smid) N.

Bewoner: Niet vermeld, maar vermoedelijk de kopers.

Verkoper: **Simon Tjerks**, mr. timmerman.

Koper: **Haantie Takes en Swopke Sennes**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 225 carg., te betalen in vier gelijke termijnen mei 1710, 1711, 1712 en 1713.

Aanvulling, toelichting:

- Gegeven (i) de betaalregeling, (ii) de financiële positie van de koper (volgt) en (iii) de verkopers van 1721 zal Simon Tjerks na 1710 wel eigenaar te zijn gebleven. In 1718 is hier, als noordelijke naastligger van het huis aan de zuidwestzijde van de Wijde Steeg, sprake van alleen 'een huis *bewoond* door Haentie Takes' (curs. JM).
- 1693: Haentje Teeckes van Nijland tr. Henn. 25.2.1693 (ondertr. Wommels 5.2.1693) Swob Sinnes van Wommels (get.: Sijbe Saeckes en Griette Joostes). Swob Sinnes was een dochter van Sinne Ipes en Aeltie Gerbens (zij x 2^e Folkert Sippes). Haentje Takes was eerst timmerman te Nijland (volgt) en later timmerknecht te Wommels, waarschijnlijk bij Simon Tjercks voornoemd.
- 1711: Tjalling Takes, koopman te Bolsward verzoekt Haentie Takes cum uxore te Wommels om betaling van 42 carg. en 16 st. wegens geleverde winkelwaren (inv. 5, fol. 13); 1712: Johannes Hettes cum soc. verzoekt Haentie Takes en zijn vrouw Swopkje Sinnes om betaling van 8 carg. 'als reste van meerdere *Somma* wegens geaccordeerde salarissen en expensen' (inv. 5, fol. 25v).
- 1713, 1714: Haentie Takes en Swob Sinnes e.l. te Wommels contra Folkert Sippes mr. kuiper aldaar voor hemzelf en zijn (eigen) kinderen bij Aeltie Gerbens 'sijn wijl. huisvrouw' (inv. 16, fol. 52); 1714: Folkert Sippes kuiper te Wommels contra Haentie Takes, de laatste 'gevoegd met Sijmen Tjerks timmerman aldaar' (inv. 16, fol. 43).
- 1715a: Arjen Nauta executeur contra Haentie Takes en Swob Sinnes e.l. te Wommels (inv. 16, fol. 54v); 1715b: Folkert Sippes tot Wommels mee voor zijn kinderen bij Aeltie Gerbens zijn overl. huisvrouw contra Haentie Takes en Swob Sinnes. De laatsten moeten 52 carg. en 14 st betalen en nog 36 carg. rente lopend vanaf 9.10.1699 (inv. 16, fol. 46v):

'T voors: Geregte [van Hennaerderadeel] op alles tijpelijk gelet en geconsidereert hebbende (...), in den name en van wegen de Heerlijkheit der Landschappe van Friesland, condemneert de *gedaachden* om aen de *impetrant* [eiser] te betalen twe en vijftig *caroliguldens* veertien *stuivers* restante capitale Sm^a in een, en ses en dartig *cargls* wegens geliquideerde interessen tot den 9 8^{bris} [oktober] 1699 verschenen in een tweede partije, allensins met de intressen van 't restante capitael (*voorsreven*), volgens acte van 9 8^{bris} 1699 ter processe overgelegd, ver[klarende] de darde part huysenge cum annexis ten selven acte gedagtig daer voor special verhiypoteceert en executabel, en condemneren de *gedaachden* mede in de kosten van den processe' (HEN inv. 16, fol. 64).³

² 1700 (1698): Simon Tiercks mr. timmerman te Wommels en Wobbe Wijbes mr. timmerman te Arum taxeren in 1698 een stuk land in sate 'Sanlaen' onder Oosterend (bij Roodhuis); kopers: (i) Acke Ofkes (Reen) laatst wed. van Wobbe Tomas te Wommels en (ii) Teetske Tjebbes, vrouw van Rinse Jans te Tjummarum (inv. 48, fol. 327v, 328).

³ Op de achtergrond speelt een al dan niet geldige obligatie uit 1699 (WYM inv. 18, fol. 428 ev). In dat jaar zou Folkert Sippes geld hebben geleend aan Haentie Takes en Swob Sinnes, die daarvoor als onderpand Haenties aandeel in een

- 1714, 1715: Haentie en Swob gaan in beroep (inv. 16, fol. 52), maar winnen de zaak niet. In 1715 verkoopt executeur Arjen Nauta op last van Folkert Sippes mr. kuiper te Wommels boelgoederen van Haentie Takes en Swob Sinnes e.l. aldaar. De goederen worden opgekocht door mr. timmerman Sijmen Tjerks om vervolgens door hem in bruikleen te worden gegeven aan Haentie en Swob (inv. 65, fol. 112).
- 1720: Haentie Taekes man van Swob Sinnes opponeren tegen ‘triumphant’ Folkert Sippes in verband met een voorgenomen ‘executoriale verkopenge’ (inv. 5, fol. 157, 158v).
- 1725: Andrijs Jans en Yge Wopkes verzoeken Jacob Tjepkes als diaken te Wommels ‘in vrijdom te ontvangen hun gehuurde kamer bij Swob Sinnes gebruikt’ (inv. 5, fol. 218). Het kan hier gaan om een kamer in een ander huis, betaald door de diakonie.

1721: Een ‘huijsenge en hovenge cum annexis (...) staende en gelegen tot Wommels in de buiren aen de trekvaert’, bezwaard met 4 st. grondpacht. Op 12 mei 1721 vrij van huur, voor de helft belast met het onderhoud van de middenmuur ‘staende tusschen dit verkogte en Sjoerd Douwes huijsenge’ (inv. 49, fol. 223v).

Naastliggers: Trekvaart W en een ‘middelmuur’ met Sjoerd Douwes’ huis (N).

Bewoner: **Swob Sinnes**.

Verkopers: de **erven van Symon Tjerks**: (i). **Andrijs Gerrits** timmerman voor hem en als gelastigde van (ii). **Hiske Jakobs** cum marito (met de man) gesterkt⁴ en (iii) Pijttie Dirks weduwe Jan [Gaijkema?] *nomine* liberorum (namens de kinderen) ‘sig in eigen name daer voor sterk makende’.

Koper: **Goslich Johannes** en **Neeltje Bernardus (Schotanus)**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 98 gg.

Aanvulling, toelichting:

- 1703-1734: Andries Gerrits van Wommels tr. Wo 7.1.1703 Sipck Goslicks van Wommels; bel. 27.4.1703, lidmaten 1706, 1721, 1734, hij diaken in 1709 en ouderling in 1724, 1730.
- 1723: Andrijs Gerrits ‘interdicent [eiser] protesteert de effectu van de opsegginge gedaen aen Folkert Sippes interdicerde om op den 12 May 1723 sijn gebruikende huijsenge in vrijdom te verlaten’ (inv. 5, fol. 190v). (Betaalde Andries Gerrits alsnog de huur voor zijn stiefdochter Swob Sinnes?)
- 1727-1730: Andrijs Gerrits mr. timmerman en Sipkje Goslicks e.l. te Wommels als eisers contra Tjeske Pijters ‘meerderjarige dogter aldaar’ als gedaagde. De laatste moet goederen overdragen (inv. 16, fol. 110v en fol. 113).
- Neeltje Bernardus Schotanus, nagelaten meerderjarige dochter van w. Bernardus Schotanus, i.l. mr. chirurgijn te Wommels, had al eerder met Symon Tjercks te maken gehad. In 1708 verzoekt zij dat Symen Tiercx mr. timmerman en Jan Schuyringa curatoren worden over haar jongere broer en zusters, de vier minderjarige kinderen Berber, Douwe, Sara en Aackien van Bernardus voornoemd (inv. 19, fol. g.n./dd 17.4.1708).
- 1709, 1748: Goslich Johannes, gesterkt met zijn vader Johannes Hettes⁵, contra Jan Schuijringa, dorprechter en schooldienaar tot Wommels (inv. 16, fol. 13v).
- 1721, 1725: Goslick Johannes is in 1721 *noordelijke* naastligger van de huizen ten westen van eerder vermelde koopmanswoning op het zuiden van de Wijde Steeg (inv. 49, fol. 229, zie *Klaai-kluten* 2011/2:20-22) en in 1725 met een ‘mandelige gevel’ *zuidelijke* naastligger van de smederij (inv. 50, fol. 36, volgt t.z.t.). NB: Goslick en Neeltje woonden zelf op de hoek Trekvaart–Noorderhaven, waar hij een timmerschuur had (volgt t.z.t.)
- Goslick (ook Goslich) en Neeltje (Schotanus) hadden een zoontje Bernardus, met als peet Griettie Seerps (Braada x Douwe Bernardus Schotanus). Waarschijnlijk is dat zoontje enig kind geweest

---

huis te Nijland zouden hebben gegeven. Het huis werd recent verkocht en Folkert Sippes wilde geld zien, maar Haentie en Swob ontkennen ooit daadwerkelijk geld van Folkert Sippes te hebben ontvangen.

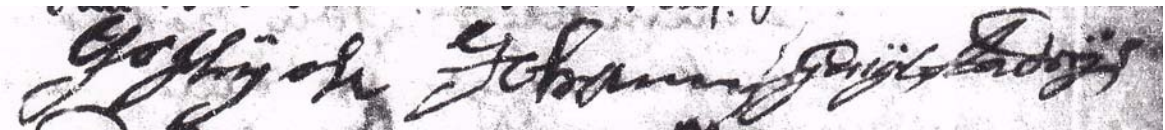
⁴ Een Hiske Jacobs (deze?) van Tirns tr. Hennaarderadeel 22.4.1705 Bouwe Gerbens van Hidaard.

⁵ Goslick Johannes is waarschijnlijk het kind (N.N.) dat Johannes Hettes in 1667 te Roodhuis RK laat dopen: a. Goslick Johannes is later niet lidmaat van de kerkelijke gemeente Wommels-Hidaard (zijn vrouw wel); b. op 9.3.1748 overlijdt ‘Gosselink Johannes’ van Wommels, lid van de Parochie H. Martinus te Bolsward (ovl. RK Bolsward 1709-1776).

en jong overleden, gegeven de erfgenamen van Goslick en Neeltje (vgl. zie bij 1748). Neeltje Bernardus overleed voor 1722 (Gens Schotana III, Afl.14, p. 78).

Rond de Wijde Steeg (zie ook Klaaikkloten 2011/2:22)

1745: Goslik Johannesz requirant en **Gerrit Andriesz** requireerde beiden mrs. timmerlieden te Wommels verklaren te berusten in de uitspraak als door ‘de commissaris en secretaris van deze Ed. Gerechte op den 27^e november 1745 na voorgaande oculaare inspectie tusschen haar is gedaan nopens het verschil des gronds tussen hun beider huizingen in de buuren te Wommels, naamelijk dat de requirant zal hebben van de Trekvaart voorbij zijn gevel van de huizinge door **Sijbe Sijbes [Sijbrens]** bewoond, de breete van vier houtvoeten tot aan het pad na de voordeur welk tot wederzijdse kosten ten eersten met een stek of heg zal worden afgescheiden, en na verloop van tijd yder voor de helfte onderhouden. Wijders zal req^t buiten het stek van zijn hoovinge tot aan het gemeene pad van de buuren in eigendom hebben de breete van seeven houtvoeten en de req^{de} verplicht zijn tot zijn kosten te leggen, en namaals altoos alleen behoorlijk te onderhouden een steenen gefloerd pad aan weerskanten met rollaagen ter breete van vijf houtvoeten, zo dat aan weerskanten een hout voet ongefloerd zal blijven, welk steenen pad meede tot een gang pad, of reed van des requir^{de} huizen zal dienen; al de overige ruimte van de grond blijft en zal blijven in vrijen eigendom bij des requireerdes huizen door hem en Willem Arjens cum socio bewoond’ (inv. 6, fol. 86).

Handtekeningen van Goslick Johannes en Gerrit Andrijs (inv. 6, fol. 86)

Aanvulling, toelichting:

- Het betreft hier een strook grond aan de noordzijde van de latere Wijde Steeg, een situatie die tot laat in de 20^e eeuw heeft voortbestaan.⁶
- Bewoner **Sijbe Sijbes/Sijbrens** was mogelijk schipper **Sijbe Sijbrens**, db. 23.5.1743, gehuwd met **Claaske Ybs**.

(reëlkohier no. 91?)

1748: En ‘huizinge en hovinge cum annexis daar onder de losse platen begreepen’, bezwaard met 4 st. grondpacht aan de pastorie, belast met het halve onderhoud van de gevel tussen dit en het huis van **Sentje Rienks**, verhuurd tot mei 1748 voor 16 carg. (inv. 50, fol. 216v).

Naastliggers: **De Terp**, de **Trekvaart**, **Gerrit Andriesz**, **Sentje Rienks** en **mr. Schotanus** (d.i. resp. O, W, Z en N).

Bewoner: **Sijbe Sijbrens**, vanaf mei 1748.

Verkoper: a. **Sydske Johannes** ½; b **Grietje, Tetje, Bernhardus** en **Seerpje Schotanus** samen ½.

Koper: **Hans Jurjens Joch** ‘adsistent’ en **Tietske Ysbrands**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 130 ¼ gg. of 182 carg. 7 st., te betalen in twee termijnen **St. Jacobs** 1748 en mei 1749.

Aanvulling, toelichting:

- Het gaat opnieuw om een huis à 4 stuivers grondpacht, met als zuidelijke naastligger **Gerrit Andriesz**. Ook hier wordt niet de steeg maar het huis ten zuiden daarvan als naastligger vermeld.
- **Goslick Johannes** overlijdt in 1748 en de verkopers in dat jaar zijn waarschijnlijk de erfgenamen **Goslick** en zijn vrouw **Neeltje** geweest. **Grietje, Tetje, Bernhardus (II)** en **Seerpje** zijn kinderen van **Neeltjes** broer **mr. Douwe Bernardus Schotanus** en diens vrouw **Grietje Seerps Brada** (beiden ovl. voor 1744 (zie inv. 19, dd. 28.12.1744). Met **Sijdske Johannes** ligt het lastiger. Was zij een zuster van **Goslick Johannes**? In 1748 verkoopt zij met **Seerpje Schotanus** ander bezit van **Goslick**

⁶ Eind 20^e eeuw werd de eigenaar van het huis op het noordoosten van de Wijde Steeg, na 1832 gebouwd op de ongenummerde locatie op de kadasterkaart van 1832, eigenaar van de gehele Wijde Steeg (pers. inf. Anne Nijdam, 2011).

Johannes. Zij wordt dan omschreven als 'weduwe Sinne Folkerts', de laatste een zoon van Folkert Sippes x Aaltje Gerbens (zij eerder gehuwd met Sinne Ippes).

- Koper Hans-Jurjen Hendriks Joch doet op 14.8.1746 belijdenis in de kerk te Wommels. Hij en zijn vrouw laten daar in de periode 1742-1746 kinderen dopen.
- 1751 (1761): In 1751 wordt Hans Jurjen Joch vermeld als eigenaar van dit huis, als oostelijke naastligger van de smederij (actum [geregistreerd in] 1761), (inv. 67, fol. 165v).
- 1765: Rij no. 9 heeft 13 graven, waarvan de nrs. 1-4 behoren bij het huis reëlkohier no. 91, eigenaar Hans Jurjens Joch, mr. hovenier. 'Juch, Hans-Jurjen Hendriks' doet op 14.8.1746 belijdenis.

1766: 'Secretaris Van der Kolk praesenteert te Wommels in de Herberge by stryk-geld te verkopen een huis en Hoff in de Buuren te Wommels, **by de Wed. van Hans Jurries Joch bewoont**, op May 1768 vrij van Huur-jaaren' (adv. LC 8.10.1766).

1766, 1767: Een huis en hof cum annexis, in mei 1767 vrij van huur en inwoning, belast met 4 st. jaarlijks grondpacht en het halve onderhoud van de 'middelmuur' tussen dit en Douwe Senties' (inv. 52, fol. 7).

Naastliggers: De Trekvaart W, (smid) Douwe Senties en brouwer Lijclama nomine uxore (uit naam van zijn vrouw) N, de Terp O en de wed. en erven van Andries Gerrits Z (d.i. ten zuiden van de Wijde Steeg).

Bewoner: **De verkoopster.**

Verkopers: **Tjeske IJsbrands, wed. Hans Jurrien Koch** voor haarzelf voor 3/6, voor haar minderjarige dochters **Susana en Eentjes Jurriens** voor 2/6 en als gelastigde van haar zoon **Hendrik Jurriens** (voor 1/6).

B.b.en c. (begeert bod/boden en consent): Auke Thaededs, huisman (boer) te Wommels.

Niaar-koper, als naastligger: **Siebrig Siebolds**, gesterkt met haar man mr. brouwer Pieter Lijclama, wonend te Leeuwarden.

Koopsom: 180 gg. en 14 st. ofwel 252 carg. en 14 st.

Aanvulling, toelichting:

- Noordoostelijke naastligger chirurgijn mr. Douwe Schotanus heeft plaatsgemaakt voor Siebrig Sybolts. Douwe Schotanus' zoon Bernardus erfde dat huis van zijn vader (inv. 30, fol. g.n./dd. 10.4.1749, volgt t.z.t.) en een en ander wijst erop dat Douwes' weduwe Siebrig Sybolts tr. 2^e Pieter Lijclama voornoemd. Vergelijk: Bernardus (II), geb. 14.4.1720, tr. Oosterend 15.4.1753 Sijbrig Sijbolts; zij na db (doop op belijdenis) 13.2.1755 en overlijden van haar man vertrokken naar Leeuwarden (lidm. Wo-Hi), waar op 18.12.1763 tr. Sijbrig Sijbolts van Wommels met Pieter Lijklama van Leeuwarden.

1769: Een huis en hovinge c.a., bezwaard met 4 st. grondpacht aan secr. Hans Willems Wiarda te Bolsward en voor de helft belast met het onderhoud van een middelmuur tussen het verkochte huis en het huis van Douwe Sentjes, 'hebbende de copers de vrijheid omme tegen de muur van verkoperse naaststaande huisinge een wijnstok op te trekken, doch dat deselve niet hoger schiet dan tot de pannen en niet voor't venster staande in gedachte muur' (inv. 52, fol. 40).

Naastliggers: De Bolswarder Vaart W, Douwe Senties en de verkoper N, de Terp O, de wed. en erven van Gerrijt Andries Z. (inv. 52, fol. 39).

Bewoner: **Ype Dirks cum uxore**, huurder tot mei 1770 voor 15 carg.

Verkoper: **Sibrig Sibolts met haar man Pieter Lijklema**, mr. brouwer te Leeuwarden.

Koper: **Auke Tades en Antje Doekes**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 500 carg.

Aanvulling, toelichting:

- Dit huis moet wel direct ten noorden van de (later zogeheten) Wijde Steeg hebben gelegen, want het heeft de weduwe en erven van Gerrit Andries als zuidelijke naastligger en (smid) Douwe Sentjes als noordelijke naastligger met daarnaast richting Terp nog de verkoopster.
- 1749: Ype Dirkz, arbeider, gezin: 2, aanslag 12-13-0 (Quotisatiekohier). Ype is een broer van Jesse en Sietske Dirks (zie Hiem-westzijde).

- Pieter Lijclema, vroedsman te Leeuwarden en Siebrig Siebolds, e.l. doen een bod op een halve sate en landen onder Oosterend (inv. 52, fol. 235v).
- Koper Auke Taedes afkomstig van Baard tr. Winsum 20.1.1732 Antje Doekes van Menaldum. Haar ouders Doeke Pijters en Sjoukje komen in 1745 met attestatie van Menaldum naar Baard. Auke Taedes, van huis uit doopsgezind, was een zoon van Taede Aukes en (x Tjummarum procl. Baard 10.4.1698) Grietje Jelles van Baard. Antje Doekes doet belijdenis 26.5.1742 in de gemeente Wommels-Hidaard en Auke Tades db. 23.5.1743, op welke dag ook hun zonen Claas, geb. ca. 1732 en Jan geb. ca. 1734 worden gedoopt.

1779: Auke Thades en Antie Doekes e.l. te Wommels zijn als *zuidelijke naastliggers* kopers van een erf en huis ten noorden van 'Douwe Senties Smit'. Verkoper van dat huis is Pieter Lyclama, vroedsman van de stad Leeuwarden (inv. 52, fol. 261, volgt t.z.t.).

1799: Jan Aukes is noordelijke naastligger van het koopmanshuis op het midwesten van de Terp (zie aldaar).

Aanvulling, toelichting:

- Jan Aukes geb. ca. 1734 en ovl. in/voor 1804 (gedoopt gem. Wommels-Hidaard 23.5.1743 op negenjarige leeftijd) is een zoon van Auke Teades en Antie Doekes (zie bij 1769). Hij tr. Wo 14.2.1762 Bieke Rienks of Rientzes van Wommels, ovl. in 1806. Dit echtpaar laat in de periode 1765-1774 kinderen dopen, die zich na 1811 Hieminga noemen.⁷

Specieboek nr. 68, aantal schoorstenen 3

1796: Gerrit Andries naar nr. 65, nu Tjalling Jans van nr. 54 (1); Ate Gadses (2).
 1797-1800: Tjalling Jans (1); Ate Gadses (2).
 1801: Tjalling Jans naar nr. 87, nu Folkert Reinders (Rispen) van Oosterend, 'bij An[dries] Gerrits ingewoont' (1); Ate Gadses (2).
 1802: Folkert Reinders vertrokken naar nr. 86, nu **Jan Aukes** (1); Ate Gatzes (2).
 1803: Jan Aukes (1½); Ate Gadses (2).
 1804: Jan Aukes (1½); Ate Gatzes (2).
 1805: '**Jan Aukes** is dood, **nu de Wed^e**' (1½); **Ate Gatzes** (2).
 - - - - -
 (1), (2) = aantal schoorstenen

Aanvulling, toelichting:

- Het huis had drie schoorstenen, wat betekent dat het uit twee kamers en een aparte keuken zal hebben bestaan. Werd het na 1793 door timmerman Ate Gadses verbouwd?
- 1807: Ate Gatzes overlijdt op 1 juli 1807 (ovl. berichten Henn. 1806-1811).

Quotatieboek nr. 28 (onder voorbehoud)

1830: Te koop: 'Eene HUIZINGE met twee Kamers, Achterhuis, Regenswatersbak en andere gerijfelikheden, benevens HOF en ERF, staande en gelegen aan de Trekvaart te Wommels, en aldaar gekwoteerd met no. 28. door **Grietje J. Wiersma** als eigenaarsche, en Haje A. van der Heide en Vrouw als huurders bewoond; op den 12 Mei 1831 vrij te aanvaarden' (adv. LC 5.11.1830), waarop geboden is f 750,- (adv. LC 19.11.1830; vet JM).

Aanvulling, toelichting:

- *Voorbehoud:* Ik heb dit huis niet elders kunnen lokaliseren en in 1832 vinden we hier Griet Jelmers nog steeds als eigenaar. Dat mogelijk werd het huis in 1830 niet verkocht.

⁷ Op 4.6.1844 is overleden Ulbe Jans Hieminga, boer, geb. te Wommels, wonend te Hidaard, oud 69 j., weduwnaar, zoon van Jan Aukes en van Bieke Rientses. Een achterkleinzoon, Jelle Jans Hieminga (Hidaard 1836 – Wommels 1909), gehuwd met Grietje Nannes Wagenaar (1846-1933), werd manufacturier in Wommels (vgl. *Klaaikluten* 2011/2:23, foto 1).

- De in 1830 vermelde bewoners zijn waarschijnlijk Haje Arjens van der Heide van Rien-Lutkewierum, geh. Lutkewierum 28.1.1798 met Berber Ziegers van Lutkewierum.

Kadaster nr. 37

1832: Huis en erf ten noordwesten van de Wijde Steeg, perceel nr. 37, legger nr.126, grootte 260 m² (Van der Vaart en Tolsma 1994:53).

Vermoedelijke bewoner: **Dirk Tiedes Bijlsma.**

Eigenaar: **Griet Jelmers.**

Aanvulling, toelichting:

- Conform het bovenstaande wordt in een advertentie uit 1832 Dirk Tiedes Bijlsma vermeld als zuidelijke naastligger van het volgende huis, de smederij. Dirk Tiedes is een zoon van Tiede Gadzes en Sipkje Willems en tr. oud 22 j. te Hennaarderadeel 24.6.1814 Rinske Sytzes Jouwsma, oud 26 j., geb. te Wommels als dochter van Sytzes Klazes en Trijntje Lolkes.
- Grietje Jelmers Wiersma, geb. Kubaard 14.3.1763 als dochter van Jelmer Pieters en Antje Jacobs, doet belijdenis te Wommels op 22.3.1812. Zij overlijdt daar op 24.9.1834 in huis nr. 5, ongehuwd en 71 jaar oud.
- Gaan we ervan uit dat in 1830 en 1832 sprake is van één en hetzelfde huis (nr. 37 op de kaart van 1832), dan bestond dat huis toen uit twee aparte kamers. Ten noorden van het huis lag mandelig een huis-met-smederij (nr. 38), met ten oosten daarvan mandelig een chirurgijnshuis (nr. 39).
- Op de kadasterkaart van 1832 is de status van het stuk grond begrensd door de nr. 37, nr. 39, de Terp en de Wijde Steeg onduidelijk. Dat kan betekenen dat de 'hoovinge' van nr. 37, als vermeld in 1745 en 1685/68, bouwrijp werd gemaakt. In 1685-1686 heeft namelijk nr. 39 Folckert Sippes als zuidelijke naastligger en die is dan eigenaar van nr. 37 met én een hovinge én de Terp als naastligger. En ook later (in 1748 en 1769) heeft nr. 37, omschreven als een huis met een hof, de Terp als oostelijke naastligger.

Toenemende bebouwing

Het belang van het huis in deze bijdrage is dat het verder inzicht geeft in de bebouwingsgeschiedenis van het dorp Wommels. De oudste huizen, voor zover gelegen langs de Trekvaart, bestonden uit dwars op de vaart gelegen voor- en achterhuizen, gescheiden door een middenmuur en elk voorzien van een erf op de zuidzijde. Vroeg of laat werden die erven bebouwd, eerst aan de Trekvaart en vervolgens aan de Terp, en daarvan hebben we nu een nieuw voorbeeld. Met als uitgangspunt de (eerste) kadasterkaart van 1832 is nu duidelijk dat huis nr. 37 op die kaart in de tweede helft van de 17^e eeuw werd gebouwd op een erf dat oorspronkelijk behoorde bij nr. 38. En ook weten we nu dat het ongenummerde perceel ten westen van nr. tussen nr. 37 (zie kaartje) aanvankelijk behoorde bij nr. 39 en vervolgens bij nr. 37. Niet bekend is waarom dat perceel ongenummerd bleef, maar aannemelijk is dat het (in 1832) recent was onttrokken aan nr. 37 om te worden bebouwd. Zeker is dat betreffend erf, evenals dat van nr. 36, beide gelegen aan de Terp, pas na 1832 werd bebouwd. Een ander relevant gegeven in dit verband is de grondpacht, maar daarover meer als ook de noordelijke naastlegers, de smederij en het chirurgijnshuis, zijn beschreven.

Leiden, voorjaar 2012